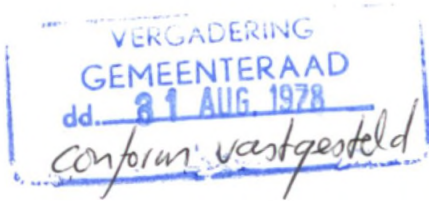

25 mei 1978.

NOTULEN

van de buitengewone vergadering
van de
gemeenteraad van 's-Hertogenbosch
op donderdag 25 mei 1978
te 20.00 uur.

ter gelegenheid van het afscheid van
burgemeester G. M. J. W. van de Ven.

Tegenwoordig:

Voorzitter: mr. G. M. J. W. van de Ven, burgemeester.

Wethouders: A. J. C. Wagemakers, mr. G. D. H. Verkuijlen, W. H. M. van Rooij, J. W. A. van Beers en A. H. A. Lensen.

Leden: W. M. van Heumen, J. M. van Engelen, F. H. J. M. van den Eerenbeemt, ir. J. L. van Oost, mevrouw E. Hoes-de Winter, J. V. Wijnker, ir. O. van Roggen, J. J. C. M. van Beek, D. J. Kaasjager, H. M. van Uden, P. H. A. M. Masselink, H. H. Wijnhoven, J. W. E. Peijnenburg, P. M. van de Vorst, L. T. Pigmans, mevrouw M. C. Ploegmakers-Aarts, mevrouw M. C. J. Thuijs, J. G. Ras, A. H. Kagie, mevrouw J. F. M. Einmahl-van der Beek, G. M. Sluijter, ir. A. L. Becker, M. J. Tunders, M. T. de Jager, P. H. Maring, J. E. J. M. Kleijne, G. A. Moerings, Th. G. Beekmans, drs. H. J. Gompen, W. L. M. Kruse, J. J. N. C. de Ligt en L. A. M. Neefs.

Secretaris: R. M. van Hezewijk, gemeentesecretaris.

32 Randel

Overige aanwezigen: Familieleden en persoonlijke relaties van de heer Van de Ven:

mevr. v. d. Ven-de Poorter

mevr. M. Bok-v.d.Heuvel

mevr. Th. Goossens-de Poorter

mej. Goossens

Jonkvrouwe von Heyden

mevr. J. Hoefnagels-Manders

mej. T. Manders

mevr. M. Moormann-v.d. Ven

de heer J. de Ruiter

mevr. de Ruiter-de Poorter

de heer J. v. d. Ven

mevr. v. d. Ven-Sluis

mej. v. d. Ven

mevr. C. Verweyen-v.d. Ven

mej. C. v. d. Waal.

Verdere aanwezigen:

Ds. N. K. v. d. Akker, Ned. Hervormd predikant, Lid Comité Afscheid Burgemeester
C. Andriessen, voorzitter V.V.V., Lid Comité Afscheid Burgemeester
K. Bakker, directeur Postdistrict 's-Hertogenbosch
L. A. M. de Bekker, dijkgraaf van het Waterschap „De Maaskant”
A. F. J. Bertens, Chef van de afd. Bevolking, Burg. Stand, Verkiezingen en Militaire Zaken ter gemeentesecretarie
A. M. Bettonvil, Lid Comité Afscheid Burgemeester namens K.N.O.V.
Ir. F. M. Bierhuizen, Directeur van de Dienst van Gemeentewerken
G. Blom, Directeur Dienst Werkvoorziening en revalidatie
Mgr. Drs. J. W. M. Bluysen, Bisschop van 's-Hertogenbosch
L. van Boekel, Lid Comité Afscheid Burgemeester, Lid Bestuursraad Engelen
M. G. J. Brekelmans, Burgemeester van Helvoirt
Drs. A. M. M. Bressers, voorzitter van het Stedelijk Maatschappelijk Centrum
Maj. Gen. F. H. Brooke, 53th Welsh Division
Mr. D. C. B. Burgers, Burgemeester van Haaren
G. v. d. Camp, plebaan van de kathedrale basiliek van Sint Jan
Col. A. J. Chaston, 53th Welsh Division
Mr. Dr. M. P. J. A. Cremers, president van de Arrondissementsrechtbank
W. Degenhardt, Trier
Drs. H. Einmahl, lid van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant
M. Engelen, Directeur van het Slachthuis- en Veemarktbedrijf
Ir. M. Felius, Directeur van de Rijksgebouwendienst, Directie Noord-Brabant en Limburg
L. van Gent, Directeur Stadsschouwburg Casino
W. J. C. van Gestel, Inspecteur van de Volksgezondheid in Noord-Brabant
Mr. J. A. Geukers, Burgemeester van Helmond
Drs. A. J. M. Graus, Directeur van de Welzijnsraad
J. D. van der Harten, Commissaris der Koningin in de provincie Noord-Brabant
Mevr. van der Harten, echtgenote van de Commissaris der Koningin
Drs. J. J. F. M. v. d. Heijden, Lid van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant
B. V. H. Heijne, Directeur van de Dienst Lich. Opvoeding, Sport en Recreatie
Ir. A. J. A. Hoefnagels, Directeur van het Energie- en Waterbedrijf
Dr. A. J. G. van 't Hooft, Inspecteur districtshoofd van de Veeartsenijkundige Dienst
Mr. Th. M. Houwen, kabinetschef van de Commissaris der Koningin
M. P. N. Huismans, Chef van de afdeling Interne Zaken ter gemeentesecretarie
Drs. J. J. M. Jansen, Voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor 's-Hertogenbosch e.o.
Ir. J. de Jong, Hoofd van het District Zuid voor Aanvullende Civieltechnische Werken van het directoraat-generaal voor de Arbeidsvoorziening
Mr. C. G. P. de Kort, Chef van de afdeling Culturele Zaken ter gemeentesecretarie
F. H. Kösters, Commissaris van Politie
P. M. v. d. Krabben, Voorzitter F.N.V., kring 's-Hertogenbosch, Lid Comité Afscheid Burgemeester
P. Kriele, namens Het Stadsblad
Drs. P. Th. J. Kuyer, Hoofd Gem. Archiefdienst
Drs. J. A. A. van Laarhoven, vicaris-generaal van het Bisdom 's-Hertogenbosch
R. J. H. Lach de Bère, provinciaal militair commandant Noord-Brabant
Mr. H. Th. M. Lauxstermann, Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal
Drs. H. B. P. A. Letschert, Burgemeester van Tilburg
W. J. van der Linden, Loco-burgemeester van Nuland
mevr. L. Loeff-Bongaerts
Drs. G. P. H. v. d. Loo, Hoofd Bureau Noord-Brabant van het ministerie C.R.M.
J. Luyckx, redacteur stadsredactie Brabants Dagblad

A. Mater, Burgemeester van Oosterhout
 Ir. W. J. L. J. Merckx, Burgemeester van Breda
 Drs. J. Naninck, Hoofdredacteur van het Brabants Dagblad
 J. C. M. Netten, Chef van de afd. Kabinet en Voorlichting ter gemeentesecretarie
 Mej. C. van Onzenoort, Plv. chef van de afd. Financiën en Belastingen ter gemeentesecretarie
 C. D. van Oosten, vice-voorzitter afd. Noord-Brabant van de Ver. v. Ned. Gemeenten en burgemeester van Werkendam
 Mr. H. W. Pannekoek, burgemeester van Maasdriel
 Groep „Passe Partout”
 Mr. A. J. J. Pfeil, Hoofd Arrondissementsparket
 Dr. L. P. L. Pirenne, Rijksarchivaris in de provincie Noord-Brabant
 W. P. v. d. Plas, kunstschilder
 J. de Prieëlle, Burgemeester van Hedel
 Drs. W. B. A. M. Quaadvliet, secretaris Stadsgewest 's-Hertogenbosch
 Mr. L. G. van Reijen, Hoofddirecteur van de Ver. v. Ned. Gemeenten
 A. P. A. Riemen, voorzitter van de Raad van Arbeid
 Drs. J. F. Robbers, secretaris van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor 's-Hertogenbosch en omstreken
 Drs. J. A. F. Roelen, Voorzitter van de Ver. v. Ned. Gemeenten en Burgemeester van Arnhem
 A. Roos, Chef van de afd. Ruimtelijke Ordening, Economische- en Bouwzaken ter gemeentesecretarie
 F. J. van Rooij, Chef van de afd. Onderwijs, Sport en Recreatie ter gemeentesecretarie
 J. J. van Rosmalen, Commandant van de Brandweer
 J. G. de Ruyter, Lid Comité Afscheid Burgemeester namens bestuursraad Empel
 J. Schlaghecke, namens De Bossche Omroep
 Mevr. Schouten-Tuderloo, echtgenote van de burgemeester van Schaijk
 L. C. Schrover, directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau
 Jhr. Mr. W. J. Th. Serraris, voorzitter van de Raad van Beroep
 P. A. Smits, burgemeester van Liempde
 B. E. Spiero, Ned. Israëliische Gemeente
 Die Stadtverwaltung Trier
 L. H. M. Stalman, Lid Comité Afscheid Burgemeester
 Mr. A. Stemerding, Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Mr. L. J. M. Stieger, Chef van de afd. Maatschappelijk Welzijn en Volksgezondheid ter gemeentesecretarie
 Drs. J. P. M. Strijbosch, Chef van de afd. Onderzoek en Planning ter gemeentesecretarie
 J. I. Stuy, secretaris van de Regionale Brandweer en burgemeester van Oeffelt
 F. J. P. M. Teeuwen, Lid Comité Afscheid Burgemeester
 M. L. M. Teulings, Deken der stad
 J. B. S. Tilman, Chef van de afd. Personeelszaken ter gemeentesecretarie
 Drs. J. J. M. Tuerlings, Directeur van de Vleeskeuringsdienst 's-Hertogenbosch
 L. C. G. v. d. Ven, Hoofdinspekteur Belastingen
 C. Verhey, secretaris C.N.V., afdeling 's-Hertogenbosch
 Mevr. Mr. A. G. M. Vermulst
 Mr. Th. A. J. Vosters, watergraaf van het Waterschap „De Aa” en het Waterschap „De Dommel”
 Th. C. G. J. M. Vrijhoef, Commandant district 's-Hertogenbosch van de Rijkspolitie
 Drs. J. Vugts, Plv. chef van de afd. Algemene Zaken ter gemeentesecretarie
 Dr. C. L. Wagner, burgemeester van Trier
 P. H. M. Walboomers, Burgemeester van Esch
 G. Wening, secretaris N.K.V., afd. 's-Hertogenbosch
 Ir. A. J. de Wildt, Hoofdinspekteur-direkteur voor de Arbeidsvoorziening in de provincie Noord-Brabant en voorzitter van de Welzijnsraad, Lid Comité Afscheid Burgemeester
 Ir. A. de With, Hoofdingenieur-direkteur van de Volkshuisvesting in de provincie Noord-Brabant
 A. de Wolf, (pers).

De v o o r z i t t e r opent de vergadering met gebed en spreekt hierna als volgt:

Ik wil u allen van harte welkom heten in deze buitengewone raadsvergadering. Graag draag ik thans de leiding over aan de loco-burgemeester, wethouder Wagemakers.

De heer wethouder W a g e m a k e r s : Mijnheer de burgemeester. In het verleden heb ik wel eens vaker het voorzitterschap van deze raad voor u mogen waarnemen, maar nog nooit is dat gebeurd in uw aanwezigheid. Ik moet u zeggen dat ik het alleen al daarom een plezierige opdracht vind. Graag wil ik alle aanwezigen bij deze bijzondere raadszitting van harte welkom heten.

Een speciaal woord van welkom wil ik richten tot mevrouw Van de Ven, mijnheer de Commissaris der Koningin en mevrouw Van der Harten, monseigneur Bluysen, vertegenwoordigers van de rechterlijke macht, de delegaties uit Trier, onze Duitse partnerstad, en van onze bevrijders uit Wales, de provinciaal militair commandant van Noord-Brabant, leden van het comité Afscheid Burgemeester, leden van de gemeenteraad en uiteraard alle andere aanwezigen.

In de eerste plaats wil ik de secretaris verzoeken voorlezing te doen van het Koninklijk Besluit dat ons allen hier vanavond bij elkaar heeft gebracht.

De s e c r e t a r i s : „Wij Juliana, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau enzovoorts enzovoorts enzovoorts, op de voordracht onzer Minister van Binnenlandse Zaken van 16 december 1977, nr BK 77.1709, Directie Binnenlands Bestuur, afdeling Kabinetszaken, gelet op artikel 66 der Gemeentewet en op artikel 8 van het Rechtspositiebesluit Burgemeesters, hebben goedgevonden en verstaan: aan mr. G. M. J. W. van de Ven op zijn verzoek met ingang van 1 juni 1978 eervol ontslag te verlenen als burgemeester van de gemeente 's-Hertogenbosch, met dank voor de als burgemeester bewezen diensten. Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de uitvoering van dit besluit.

Soestdijk, 19 december 1977, getekend Juliana,

de Minister van Binnenlandse Zaken, getekend De Gaay Fortman,
overeenkomstig het oorspronkelijke,

de Secretaris-Generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken,
was getekend mr. P. van Dijke.”

De heer wethouder W a g e m a k e r s : Dank u zeer. Dan wil ik nu het woord geven aan de Commissaris der Koningin.

De heer V a n d e r H a r t e n : Mijnheer de vice-voorzitter, mijnheer de voorzitter, mevrouw Van de Ven, dames en heren. Het is niet helemaal gebruikelijk dat bij het afscheid van een burgemeester de Commissaris van de Koningin het woord voert. Ik zal daar aanstonds enige uitleg van geven. Er zijn verschillende aanleidingen te bedenken. In de eerste plaats bent u allen min of meer bij mij thuis te gast, maar daar wil ik verder maar aan voorbijgaan. In de tweede plaats zijn wij als provinciaal bestuur en deszelfs voorzitter, de Commissaris van de Koningin, te gast bij de burgemeester van 's-Hertogenbosch, want u weet dat het provinciaal bestuur resideert op de Brabantlaan en ondergetekende op Verwersstraat 41. Er zijn dus allerlei banden en redenen om hier kort het woord te voeren. Ik heb bovendien de opdracht van het college van gedeputeerde staten om u, mijnheer de burgemeester een kleine attentie te overhandigen. Ik heb wel gezien dat u geen prijs stelt op geschenken, maar het gaat hierbij om een gebruikelijke attentie die wij geven aan degenen die wij bijzonder op prijs stellen. Ik kom daar nog op terug.

Ik wil, zij het kort - op andere plaatsen zal dat ook nog wel gebeuren -, releveren hoe uw loopbaan is geweest. Al uw studie wil ik maar overslaan en uw ambtelijke loopbaan, die op 27 mei 1940 als volontair ter gemeentesecretarie van Schiebroek begon, memoreren. Met ingang van 1 augustus 1941 werd u adjunct-commies ter provinciale griffie van Zeeland en in 1944 bent u ondergedoken in verband met uw aanwijzing voor tewerkstelling in Duitsland. U bent toen door de waarnemend Commissaris der provincie ontslagen, welk ontslag door gedeputeerde staten in 1948 ongedaan is gemaakt bij wege van rechtsherstel. U hebt toen op verzoek eervol ontslag gekregen, want tijdens die onderduikingstijd was u tot 1945 werkzaam als bureausecretaris van het Interkerkelijk Bureau voor Noodvoedselvoorziening te 's-Gravenhage. U werd benoemd tot tweede secretaris der afdeling Den Haag van het Nederlandse Rode Kruis en tot directeur van het bureau van deze afdeling. In 1946 kwam u weer in militaire dienst en u werd verbonden aan het Ministerie van Oorlog aan de staf van de Adjudant-Generaal. Op 12 september 1947 werd u bevorderd tot reserve-eerste luitenant en daarna, toen u gedemobiliseerd was, hervatte u uw werkzaamheden bij het Rode Kruis. Hierna begon uw burgemeestersloopbaan en telkens als ik u spreek, iets

over u lees of stukken lees waartoe u zelf mede hebt geïnspireerd, constateer ik dat u met vreugde de plaatsen memoreert waar u hebt gediend. Aan Schaijk hebt u zeer dierbare herinneringen en van Veldhoven kan ik hetzelfde zeggen. Tenslotte hebt u een aantal jaren tot heden in Den Bosch doorgebracht. Persoonlijk heb ik u leren kennen toen u burgemeester van Veldhoven was. U was toen lid van het bestuur van het Recreatieschap van de Agglomeratie Eindhoven, waarvan ik toen het genoegen had voorzitter te zijn. U hebt mij ook gestrikt om u op te volgen als voorzitter van de Provinciale Jeugdraad. Ik ben daar in getrapt en ik heb er mij enige jaren mee beziggehouden. Ik begreep toen dat u daaraan waarschijnlijk veel meer tijd had besteed dan ik achteraf bleek te moeten doen; dat had u mij overigens niet onthuld.

De uitstekende staat van dienst die u reeds in Schaijk had en de uitstekende staat van dienst in Veldhoven hadden al aan verwachtingen beantwoord en die verwachtingen werden opnieuw hoog opgevoerd toen u in 1969 tot burgemeester van Den Bosch werd benoemd. U hebt zich hier snel ingewerkt en een aantal zaken aangepakt. U moest onder veel moeilijkheden werken, want er was sprake van ziekte, overlijden en wisselingen in het college van burgemeester en wethouders. De toenmalige gemeentesecretaris ging wegens ziekte met vervroegd pensioen. U hebt hier onder moeilijke omstandigheden uw taak moeten vervullen. Reeds in 1972 is dat gewaardeerd, want Hare Majesteit de Koningin heeft u toen benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. De tijd is echter niet stil blijven staan en tussen 1972 en 1978 is er veel gebeurd, dat ongetwijfeld vanavond nog uitvoerig zal worden besproken. U zult daarvoor uitbundig worden geprezen, zoals dat in de afgelopen dagen al op velerlei wijze is gebeurd.

U bent een buitengewoon actief burgemeester. Ik was er vanmorgen bepaald door getouchéerd dat u onder deze omstandigheden tijd vond een begrafenis bij te wonen - ik weet dat u daar ook wegens familiebanden aanwezig was - en daar het evangelie voor te lezen. Dit was tekenend voor de wijze waarop u uw leven in deze jaren hebt doorgebracht. Niets was u te veel, u was altijd attent en steeds aanwezig.

Ik zal niet alle functies opsommen die u hebt bekleed, maar enkele zijn van belang voor hetgeen ik nu verder ga zeggen; alle zijn daarvoor van belang, maar enkele zeer specifiek. U bent vice-voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en u bent voorzitter van de afdeling Noord-Brabant van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Er springen allerlei facetten uit uw bestuur naar voren, die nog aan de orde zullen komen. U moet het mij maar vergeven dat ik op al die facetten niet zal vooruitlopen. Het is ook voor de volgende sprekers vervelend als ik dat allemaal breedvoerig zou uiteenzetten.

Ik heb er behoefte aan u namens het provinciaal bestuur te bedanken voor de bijzonder plezierige samenwerking die wij met u als persoon mochten hebben en ik heb er ook behoefte aan dat persoonlijk te onderstrepen. De relaties die mijn vrouw en ik met u beiden in de afgelopen jaren, sedert ik meer met Den Bosch verbonden was dan te voren, mochten onderhouden zijn uitstekend geweest. Wij hebben u leren kennen als een sociaal zeer bewogen mens, een integer man en iemand die bijzonder hard heeft gewerkt. Dit alles heeft ertoe geleid dat Hare Majesteit de Koningin ertoe heeft besloten u bij Koninklijk Besluit van 24 mei 1978 nr. 1 - dus het eerste dat zij die dag tekende - te benoemen tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Het verheugt mij dat ik u deze onderscheiding mag opspelden.

(applaus)

De heer **V a n d e r H a r t e n**: Degenen die goed hebben geluisterd zal het zijn opgevallen dat ik nog een kleine plicht heb te vervullen, namelijk het u overhandigen van een kleine attentie van het provinciaal bestuur. Het is een glazen bokaal waarin het wapen van de provincie Noord-Brabant is gegraveerd benevens uw naam, „burgemeester van 's-Hertogenbosch" en de data van begin en einde van uw loopbaan alhier.

(applaus)

Monseigneur **B l u y s s e n**: Burgemeester, mevrouw Van de Ven, dames en heren. U kent ongetwijfeld de oude anecdote van de pastoor, die op een goede zondag zei: ik zal vandaag niet preken, want ik heb u iets te zeggen. Ik meen nu ook iets te zeggen te hebben en ik ben er blij om dat ik de gelegenheid heb gekregen in deze eerbiedwaardige ruimte en dit illustre gezelschap een enkel woord aan het adres van onze scheidende burgemeester te mogen richten. In het bijzonder in de laatste weken hier in Den Bosch zult u wel hebben ervaren dat uw Bosschenaren gelukkig met u waren. Velen hebben u als burgemeester juist in de gestalte van een burgervader ervaren en wie u van meer nabij mocht ontmoeten voelde als het ware vanzelf dat u naast hem ging staan en dat u erop uit was iedereen naar beste vermogen van dienst te zijn. Persoonlijk vind ik uw postuur tekenend voor uw persoonlijkheid. Uit uw kleine gestalte spreekt als het ware het verlangen dat u heel bijzonder bezielt, namelijk een bescheiden dienaar te zijn voor aller welzijn. Uw vrij vlugge kordate tred, waarbij u niet omziet maar toch wel

rondziet, geeft de wijze weer waarop u te werk gaat, wetend wat u wilt, uzelf bewust van uw verantwoordelijkheid, uw tijd ten volle uitbuitend en niemand voor de voeten lopend. Als ik het goed zie wil uw blik niet alles opvangen, maar wel probeert u altijd door de buitenkant heen te kijken. Die blik is als het ware de spiegel van uw sociale bewogenheid en van uw zorgzame aandacht voor mensen, zonder onderscheid van persoon. Met uw hoed en uw paraplu bent u erop voorbereid de bui op te vangen, maar u blijft voor geen enkele bui thuis. Uit niets in uw optreden spreekt dan ook een zich willen laten voorstaan op het gewicht van uw ambt, uit alles de innerlijke overtuiging van waaruit u dat ambt hebt getracht waar te maken, namelijk toewijding, ijver, dienstbaarheid, alle kwaliteiten die juist in deze weken zo dikwijls worden gememoreerd.

Ik weet, mijnheer de burgemeester, dat uw geloof een stuk van uw leven is en dat het daarmee een bijzondere inspiratie is geweest voor uw ambt en evenzeer ook voor de vele andere functies die u hebt vervuld. Ik heb de indruk dat juist uw geloof u in uw ambt als burgemeester bijzonder heeft gesterkt en het u heeft doen beleven als een roeping van Godswege. Ik heb er groot respect voor als iemand zijn geloof zo in zijn leven en werken integreert, maar als deze burgemeester een andere levensovertuiging zou zijn toegedaan en zijn ambt eveneens op deze wijze zou hebben vervuld en zich op dezelfde wijze door zijn diepste levensovertuiging zou hebben laten bezielen, zou ik daar evenzeer bewondering voor hebben gehad en die op deze plaats ook graag hebben uitgesproken. Ik ben namelijk de overtuiging toegedaan dat wij er allen samen op uit moeten zijn edel-menselijke inspanningen bij elkaar te ondersteunen, omdat wat men van zichzelf aan anderen geeft het beste is wat men kán geven. Het is werkelijk het meest fundamentele dat men kan bijdragen aan een betere wereld.

Mijnheer de burgemeester, er was mijns inziens alle reden om een poging te doen u vanuit de geloofsgemeenschap waartoe u behoort een duidelijk blijk van waardering te geven voor uw zeer persoonlijke trouwe arbeid aan onze samenleving. Ook uw goede echtgenote wil ik danken voor haar ondersteuning in dezen. Het verheugt mij bijzonder u te kunnen zeggen dat Paus Paulus u heeft bevorderd tot Commandeur in de Orde van Sint Gregorius.

(applaus)

De heer wethouder **W a g e m a k e r s** : Mijnheer de burgemeester. Het is mij een genoegen u als eerste te mogen gelukwensen met de beide eervolle onderscheidingen welke zojuist aan u zijn uitgereikt.

Het is vandaag een belangrijke dag voor onze stad, maar speciaal voor u. U sluit een uiterst actieve periode van uw leven af en begint tegelijkertijd aan een nieuwe levensfase met een volkomen ander ritme. Van een zeer druk leven met veel verplichtingen gaat u naar een vrij rustig leven zonder allerlei dringende afspraken.

Het is gebruikelijk dat een stad met diverse evenementen afscheid neemt van een vertrekkende burgemeester en het is ook gebruikelijk dat in een stad als Den Bosch een bijzonder accent aan zo'n afscheid wordt gegeven. Het enthousiasme waarmee op allerlei fronten aan de voorbereiding van dit afscheid is gewerkt maakt duidelijk dat u de afgelopen jaren een bijzondere plaats bij de Bosschenaren hebt gekregen. U zult dit hebben gemerkt bij de afscheidsbijeenkomsten die u al achter de rug hebt en u zult het ook de komende dagen nog volop merken. Zoiets doet u en ook ons goed, omdat wij weten dat het volledig verdiend is.

Mijnheer de burgemeester. U had al een hele loopbaan achter de rug voordat u in 1969 naar Den Bosch kwam. U werkte bij gemeentelijke, provinciale en rijksoverheden en u was burgemeester van Schaijk en Veldhoven. Met alle respect voor die functies, meen ik toch dat u in die jaren minder hebt meegemaakt dan in de negen jaren Den Bosch. Voor deze toespraak heb ik eens nagegaan wat er in uw ambtsperiode zoal is gebeurd. Daarbij werd ik in de eerste plaats wat weemoedig, wat mij begrijpelijk lijkt, omdat ik u van die negen jaren vele van nabij mocht meemaken en vooral ook omdat mijn dagen in dit werk zijn geteld. In de tweede plaats moest ik denken aan de hartekreet die velen slaakten als zij de burgemeester met zijn tengere figuur hadden gezien of gesproken. Vaak maakte men dan de opmerking: hoe houdt hij het vol! Dat is echter goed gelukt.

Ik zal nu een vluchtige terugblik werpen op uw negenjarig beleid en het zal duidelijk zijn dat ik slechts een beperkte keus heb gemaakt uit de lange rij van karweien welke zijn aangepakt. In de eerste plaats wil ik de zorg voor de binnenstad noemen. De restauratie van Binnendieze en stadswallen, de aanleg van stadsriolering en het voetgangersgebied kregen in deze jaren gestalte. Er werd in de binnenstad het een en ander afgebroken, maar het centrum werd er beter van. Binnen het Beschermd Stadsgezicht werd het monumentenbezit zodanig aangepakt dat u terecht in 1975 werd genoemd bij het verkrijgen van een monumentenonderscheiding. De bibliotheek kreeg een goede huisvesting, er wordt hard gewerkt aan de restauratie van de Sint Jan met haar toren en aan het stadhuis. In dit kader wil ik ook het stadskantoor noemen. Dit gebouw biedt niet alleen een uiterst moderne huisvesting voor onze secretarie-ambtenaren, maar het is ook een stijlvolle aanwinst voor onze binnenstad. De

tentoonstellingsdienst werd comfortabel gehuisvest in het gerestaureerde Kruithuis en we deden iets aan de parkeerproblemen: we gingen die te lijf met het bouwen van enkele parkeergarages. In uw ambtsperiode maakte u mee dat er een nieuw provinciehuis werd geopend op een beste plaats. Vervolgens beleefde u de bouw van een nieuw Casino en de gereedkoming van vele nieuwe scholen, wijkcentra en een aantal ziekenhuizen. Voorts noem ik enkele grote projecten als de totstandkoming van het Hoogspoor, het Gordelwegtracé, de rijksrondweg en de Linker Maasoeverweg. De woningbouw concentreerde zich vooral in de nieuwe stadswijk Noord, die inmiddels al zo goed als gereed is. Vooral door Noord konden wij vele keren de bouw van duizend woningen per jaar halen. Inmiddels is ook de bouw in de nieuwe wijk Maaspoort van start gegaan, waarvan wij goede verwachtingen hebben. De renovatie van de oudere woonwijken werd met veel zorg en moeite en vaak ook met veel teleurstellingen aangepakt. De werkgelegenheid kreeg door de sluiting en inkrimping van bedrijven veel klappen te verwerken, maar er kwamen aan de andere kant ook nieuwe impulsen door vestiging en uitbreiding van andere bedrijfssectoren op onze nieuwe bedrijfsterreinen. Ook in de sectoren welzijn, cultuur, sport en recreatie werden de afgelopen jaren vele activiteiten ontplooid welke duidelijk hebben bijgedragen aan een goed leefklimaat in onze groeiende stad.

In uw ambtsperiode wijzigden ook de omstandigheden op bestuurlijk terrein. Er kwamen wijkraden en er kwam een vast spreekuur voor alle leden van het college. Naast de gemeenteraad gingen in Engelen en Empel bestuursraden functioneren. Er kwamen openbare commissievergaderingen en hearings en het instituut raadsman bewees zijn functie.

Ongetwijfeld zijn er projecten die u graag mede zou hebben afgerond. Ik denk dan aan de problemen met enkele leegstaande kerken, het oplossen van het ruimtegebrek van de politie en de definitieve huisvesting van het gemeente-archief. Wij realiseren ons dat u ongetwijfeld op het bestuurlijke vlak ook teleurstellingen hebt gekend. Ik noem de nog steeds merkbare woningnood, de dreiging van de werkloosheid voor te velen en het te laat op peil komen van uw politiecorps. Toch kunnen wij constateren dat u negen vruchtbare, zij het soms moeilijke, jaren achter de rug hebt. In uw bescheidenheid, mijnheer de burgemeester, doet u uw eigen aandeel in al die ontwikkelingen soms tekort, maar ik weet, en velen met mij, dat u bij de totstandkoming van veel projecten stimuleerde en vaak ook als bemiddelaar optrad. Ik denk daarbij onder meer aan uw voorzitterschap van het college van burgemeester en wethouders, met vijf professionele wethouders in een 2-2-1-formule met regeerakkoorden en dergelijke. Die situatie maakte vermoedelijk het besturen niet altijd even gemakkelijk, en er werd van u heel wat bestuurlijke wijsheid en takt gevraagd. Vaak was het moeilijk, maar toch bleef de verhouding binnen raad en college altijd plezierig en correct. U gaf de functionele wethouders voldoende ruimte binnen hun portefeuille. Als overtuigd democraat hebt u ernaar gestreefd de verschillende politieke en andere stromingen steeds tot hun recht te laten komen. Naast uw bescheidenheid hebben wij kunnen profiteren van enkele van uw andere eigenschappen, namelijk uw vermogen tot goed luisteren, het feit dat u zelden boos wordt en uw grote geduld waarmee u vele zaken aanpakte. Deze eigenschappen geven u de menselijkheid en de warmte waarmee u niet alleen ons als bestuurders maar de gehele bevolking tegemoet trad. Met deze eigenschappen maakte u de eretitel „burgervader” volledig waar. De leden van het college, de leden van de gemeenteraad en alle medewerkers hebt u dikwijls geïnspireerd met uw opvatting dat al ons werk mensenwerk zou blijven, maar dat onze activiteiten toch steeds volledig gericht moesten zijn op het geluk van de bewoners van deze fijne stad, op basis van de gedachte dat de mens niet leeft van brood alleen, maar dat er naast materiële welvaart en voorzieningen ook moet worden gezorgd voor de bevordering van geestelijke waarden die leven in een gemeenschap van burgers.

U was een stimulator en coördinator voor bestuurders en staf en daarnaast beheerde u met verve uw eigen portefeuille voorlichting, representatie, politie, brandweer en archief benevens uw zware nevenfuncties van voorzitter van het Stadsgewest en vice-voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Al die taken tezamen hebt u op succesvolle wijze ingevuld. De representatieve taak, die belangrijk is voor een stad, hebt u in de contacten met bijvoorbeeld kerkelijke en provinciale autoriteiten, met de rechterlijke macht en met het garnizoen uitstekend vervuld, maar vooral onze bewoners zullen altijd een goede herinnering houden aan uw warme belangstelling bij vreugde en verdriet. Ook de contacten met onze bevrijders uit Wales hadden uw aandacht, zodat het begrijpelijk is dat ook een vertegenwoordiging uit Wales in deze zaal aanwezig is om uw afscheid mee te maken. Hetzelfde geldt voor onze partnerstad Trier, waarvan eveneens een vertegenwoordiging aanwezig is.

In uw visie op het lokale bestuur en de lokale democratie heeft de regionale samenwerking steeds een centrale plaats ingenomen. Als voorzitter van het Stadsgewest 's-Hertogenbosch was u dan ook de spil in de ontwikkeling

van de intergemeentelijke samenwerking. Het wat minder goed van de grond komen van het gewestelijk structuurplan wordt zeker gecompenseerd door de samenwerkingstaken welke wél vorm kregen. Ik denk met name aan de Stadsgewestelijke Gezondheidsdienst met zijn nieuwe gebouw.

Bij het afronden van de terugblik op uw ambtsperiode in Den Bosch moet zeker één aspect worden genoemd, namelijk uw interesse voor het algemeen politiebeleid. De functie van hoofd van de politie kan een burgemeester in een conflictsituatie brengen. Aan de ene kant is hij verantwoordelijk voor de handhaving van de openbare orde en aan de andere kant moet en wil hij begrip opbrengen voor de snelle maatschappelijke ontwikkeling die zich soms op een nogal stormachtige wijze in de openbaarheid manifesteert. Zulke ontwikkelingen vereisen enerzijds zelfbeheersing en verdraagzaamheid en anderzijds beslissingskracht. U was voldoende flexibel om ook in deze jaren van verandering de tekenen des tijds te verstaan en oog te hebben voor het welzijn van allen.

Mijnheer de burgemeester. In het verleden hebben mensen en instanties laten blijken dat zij u dankbaar zijn voor het door u verrichte werk en voor de geweldige inzet, waarmee u dat werk hebt verricht. Soms werd die dank uitgedrukt door een welgemeende handdruk en soms gebeurde dat wat officiëler in de vorm van een onderscheiding. Vandaag willen wij onze dankbaarheid en waardering voor u en uw werk opnieuw tot uitdrukking brengen. Het is mij een genoegen u namens de gemeenteraad een door de Bossche kunstenaar Wim van der Plas geschilderd portret aan te bieden. De gemeenteraad wil dit schilderij graag toevoegen aan de reeks schilderijen van Bossche burgemeesters zoals die in het stadhuis te zien is. Wij verzekeren u dat uw beeltenis niet alleen in het stadhuis, maar ook in onze harten een ereplaats zal innemen. Ik wil u verzoeken het schilderij te onthullen en het te aanvaarden als teken van dank en sympathie.

Het schilderij wordt hierna door de burgemeester onthuld.

(applaus)

De heer wethouder W a g e m a k e r s : Mijnheer de burgemeester. Niet alleen uw beeltenis zal voortbestaan, want de huidige en komende Bossche generaties zullen ook uw naam voor ogen kunnen houden. Het is namelijk de bedoeling van de gemeenteraad de nieuwe huisvesting van het gemeente-archief waarvoor u zich met zo veel energie hebt ingezet uw naam te geven. Het voormalige Redemptoristenklooster aan de St. Josephstraat zal in de toekomst de naam „Burgemeester Van de Ven-huis” dragen.

(Applaus)

De heer wethouder W a g e m a k e r s : Er is over u en uw arbeid zeker nog veel méér te zeggen, maar graag wil ik mij thans eerst tot uw echtgenote wenden met een woord van dank. Mevrouw, uw man heeft vele avond- en weekenduren aan zijn werk besteed, die eigenlijk ook voor u bestemd waren. Het leek er soms op of het gemeentelijk belang het enige belang was. Wij hopen dat de nieuwe situatie en woonplaats u en uw man goed zullen doen en dat er voor u beiden nog een gelukkige tijd mag aanbreken. Hartelijk dank, ook aan u.

(applaus)

De heer wethouder W a g e m a k e r s : Ik kom langzamerhand aan het slot van mijn betoog. Het is mij een grote eer tot slot een besluit te mogen voorlezen van de gemeenteraad van de stad, waarvoor u zo intensief hebt gewerkt. Het besluit heeft de volgende tekst:

„De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch besluit aan mr. G. M. J. W. van de Ven voor zijn grote verdiensten als burgemeester van deze gemeente het ereburgerschap van deze gemeente te verlenen, hem bij zijn afscheid als burgemeester van dit besluit mededeling te doen en hem tezelfder tijd de versierselen van het ereburgerschap te doen uitreiken; aldus gedaan in de vergadering van de raad van 29 september 1977, voorzitter, A. J. C. Wagemakers, loco-burgemeester, secretaris, R. M. van Hezewijk.”

Ik wil u, uitvoering gevende aan dit raadsbesluit, het ereburgerschap aanbieden, waarbij ik u de hieraan verbonden erepenning van de stad en bijbehorende oorkonde wil overhandigen.

Ik wil besluiten met de hoop en de wens dat God u nog vele jaren moge geven om in gezondheid het ereburgerschap van onze stad te bekleden.

(applaus)

De heer M o e r i n g s : Mijnheer de burgemeester, ereburger van onze stad, mevrouw Van de Ven, mijnheer de Commissaris van de Koningin, mevrouw Van der Harten, Monseigneur, dames en heren genodigden en colle-

gae raadsleden. Ik beschouw het als een bijzondere eer vandaag in deze raadsvergadering ter gelegenheid van het afscheid van onze burgemeester namens de raadsleden het woord te mogen voeren.

Er zijn drie redenen waarom ik, voorzover ik zelf kan nagaan, hiervoor ben gevraagd. In de eerste plaats heeft men mij dit gevraagd omdat ik de Nestor van deze raad ben. Of ik daar blij mee moet zijn waag ik te betwijfelen. In de tweede plaats was men er, door mij hiervoor te vragen, zeker van dat wij om half 12 vanavond klaar zouden zijn. In de derde plaats vroeg men mij het woord te voeren omdat ik - ik meen dat heel oprecht - persoonlijk voor u een grote sympathie koester.

Bij een afscheid past het om terug te zien op de jaren die worden afgesloten, maar ik wil daarop toch niet te diep ingaan. Niet alleen vanavond, maar ook in de afgelopen dagen - denkt u maar aan de bijzondere bijlage van het Brabants Dagblad - is dat uitvoerig gebeurd. Ik wil mij daarom beperken tot uw optreden in de gemeenteraad. Ik breng allereerst in herinnering dat onder uw leiding een commissie met een lange en moeilijke naam - u weet dat ik aan lange en moeilijke namen een grote hekel heb! -, kortweg genoemd „de commissie werkwijze”, zich in talloze vergaderingen heeft gebogen over de vraag hoe deze raad met zijn commissies zo goed mogelijk zou kunnen werken. Het rapport dat door deze commissie werd uitgebracht was het startpunt voor een aantal wijzigingen, onder andere ten aanzien van de begrotingsbehandeling, de openbaarheid van commissies en uiteraard ook de sociaal raadsman, allemaal dingen waar wij tot op vandaag nog plezier aan beleven.

De vergaderingen van onze gemeenteraad hebben de naam dat zij lang duren. Wij hebben allemaal wel eens de verzuchting geslaakt dat wij onder een straffer leiding misschien eerder door de vergaderingen heen zouden zijn. Aan de andere kant wisten wij echter dat het uw instelling was ieder van ons de gelegenheid te geven over de zaken waarover besluiten moesten worden genomen te spreken. Als u het nodig vond ons wat betreft de orde van de vergadering te corrigeren deed u dat met een kordaatheid die velen verraste.

Mijnheer de burgemeester. U hebt uw sporen in onze stad ruimschoots verdiend, maar aan de andere kant hebben uw werk en uw verantwoordelijkheid niet nagelaten sporen bij ú achter te laten. Uw ijzeren werklust en uw totale inzet voor het werk in onze stad gaven u eigenlijk te weinig gelegenheid om van de plezierige dingen die aan het burgemeesterschap vastzitten te genieten. Namens de gehele gemeenteraad spreek ik de wens uit dat de komende jaren u daarvoor ruimschoots zullen compenseren. U zult na de drukte van dit afscheid zeker uw leven opnieuw moeten gaan inrichten. U gaat onze stad ook als inwoner verlaten, maar het wijze besluit van de raad om u ereburger van de stad te maken geeft ons de verzekering dat wij u bij vele gebeurtenissen nog zullen zien. Ik wil het als volgt zeggen: burgemeester Van de Ven neemt afscheid, maar van de mens Van de Ven nemen wij géén afscheid.

Ik ben begonnen met te zeggen dat ik vóór half 12 met mijn toespraak klaar wil zijn. Mij resten thans nog twee dingen te zeggen. In mijn woorden van dank en sympathie namens de gemeenteraad wil ik ook mevrouw Van de Ven betrekken. Op bijzondere wijze hebt u, mevrouw Van de Ven, uw man in zijn werk terzijde gestaan. Naast de vele verplichtingen die uw positie als echtgenote van de burgemeester meebracht hebt u - dat waarderen wij bijzonder - uw man de gelegenheid gegeven letterlijk bij nacht en ontij zijn werk te verrichten. Het kan niet anders dan dat dat ook voor u een duidelijke belasting moet zijn geweest. We zijn u dankbaar dat u dit voor de stad heeft willen doen.

Mijnheer de burgemeester, mevrouw Van de Ven, namens de gemeenteraad wil ik u een geschenk aanbieden, waarbij wij als raad een kleine inbreuk menen te mogen maken op uw wens dat u geen persoonlijke cadeaus zult ontvangen. Wij hopen dat u dit van ons wilt aanvaarden, omdat de bijzondere band tussen de gemeenteraad en zijn voorzitter deze kleine vrijheid rechtvaardigt. Namens de gehele raad wil ik u een uit vijftien delen bestaande encyclopedie aanbieden, waarvan ik u één deel symbolisch wil overhandigen.

Mijnheer en mevrouw Van de Ven, onze beste wensen vergezellen u. Wij hopen dat u nog tot in lengte van jaren van uw welverdiende rust zult mogen genieten. Het ga u goed.

(applaus)

De heer wethouder **W a g e m a k e r s** : De heer Moerings heeft het tijdstip aangeroerd waarop onze gewone vergaderingen doorgaans worden gesloten en om geheel in zijn geest te blijven wil ik u zeggen dat nog drie agendapunten resten. Bij wijze van intermezzo wil ik thans de charmante groep Passe-partout in deze zitting introduceren.

Nu volgt een optreden van de groep Passe-partout met:

De doodgewoonste dingen.

Refrein:

De doodgewoonste dingen die brengen mij tot zingen
Ik zing van al 't mooie dat ik zie
Het dagelijkse leven is mijn allermooist gegeven
in harmonie op melodie
soms zie ik het vervagen - dat zijn m'n trieste dagen
die brengen mij dan even van m'n stuk
maar meestal zijn de dingen
als de vogels die mooi zingen
van eindeloos geluk.

De hebzucht van de mensen moesten we meer verwensen
je ziet met angst en beven het oppervlakkig leven
van nooit tevreden mensen om je heen
het egoïsme alsmaar nummer een
maar rijkdom doet bedriegen - de mooiste droom vervliegen
geluk is simpel dat geldt algemeen
refrein

De wijsheid die we wensen leeft onder alle mensen
in alle regionen - vaak onder doodgewonen
de wijsheid die geluk voor ogen heeft en
iedereen voldoende kansen geeft
om in dit korte leven elkaar geluk te geven
geluk - het doel waarvoor de mensheid leeft
refrein.

Dag burgemeester van de Ven!

7 mei in Teteringen negentiendertien
was de dag waarop u 't eerste levenslicht
mocht zien
met de studie ging 't goed maar niet
met de pastoor
die u wilde worden u koos er toen Schiebroek voor.

Dag burgemeester van de Ven!

Nu komt alles tot bedaren
Trots zijn wij allemaal uw fan
u liet ons voorspoedig varen...
al die jaren
dag burgemeester van de Ven!
afscheid doet een beetje pijn
negen jaar Den Bosch
laten je niet los
dank voor al die mooie jaren!

38 jaar oud werd u burgervaer benoemd
Schaijk werd uw standplaats
en nòg wordt u daar geroemd
en in vierenzestig werd u het
de tweede keer
vier en 'n halve jaar had Veldhoven aan u de eer

Driemaal scheepsrecht laat een
goeie koersvaarder niet los
en tot op de dag van nu werd het 's-Hertogenbosch
menselijk van top tot teen
zo kennen wij u echt
waren die er meer dan was de wereld
niet zo slecht.

De heer wethouder **W a g e m a k e r s** : Thans wil ik het woord geven aan drs. Jansen, die als voorzitter van de Kamer van Koophandel iets wil zeggen.

De heer **J a n s e n** : Mijnheer de waarnemend voorzitter, burgemeester, mevrouw Van de Ven en allen die verder deze bijeenkomst bijwonen. Ik meen dat ik na het vorige optreden mijn excuus moet maken voor mijn volledig onmuzikale stem; dat ligt niet aan de installatie.

Ik acht het een voorrecht als voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor 's-Hertogenbosch en Omstreken vandaag hier in uw gezelschap het woord te mogen voeren. Het gebeurt niet vaak dat de Kamer van Koophandel op deze wijze haar taak als intermediair tussen het regionaal bedrijfsleven en de overheid kan uitoefenen. Het zijn van intermediair stelt eisen, niet alleen aan degene die deze rol vervult, maar evenzeer aan degene voor wie deze rol wordt vervuld. Het kunnen zijn van traît d'union houdt in het vinden van een willig oor aan beide zijden, een oor dat de taal van de andere partner verstaat en dat bereid is de signalen die de ander uitzendt op te vangen en in concrete daden om te zetten. Welnu, wij menen dat wij in uw persoon, mijnheer Van de Ven, een dergelijk oor altijd hebben weten te vinden. Wij hebben u leren kennen als iemand met een fijngevoelige radar voor de signalen die uit het bedrijfsleven binnen en buiten de poorten van deze stad opkwamen, en ook als iemand die de kunst verstaat om deze signalen te vertalen in voor dit bedrijfsleven gewenste daden. Het zou mij te ver voeren deze hier uitvoerig te memoreren. In Brabant spreekt men over de burgemeester graag als „den burger”. Daarmee wordt naar mijn mening geduid op een zo kort mogelijke afstand tussen bestuurden en bestuurder. Voor het bedrijfsleven, verenigd in onze Kamer van Koophandel, bent u in deze zin een echte „burger” geweest. Uw warme en intensieve belangstelling voor de ontwikkelingen binnen het bedrijfsleven en voor de zorgen ervan getuigen daarvan. Niet alleen als burgemeester, maar ook als voorzitter van de stadsgewestraad hebt u, overigens zonder de publiciteit te zoeken, maar daarom niet op een minder effectieve manier, deze belangstelling in daden weten om te zetten. Het is jammer te moeten constateren dat de werkloosheidscijfers in het gebied van het Stadsgewest 's-Hertogenbosch tot de hoogste van het land behoren. Dit legt zowel het bedrijfsleven als de overheid de plicht op al het mogelijke te doen ter bevordering van de economische belangen van de handel en nijverheid in het gebied. Dit is de wettelijke taak van de Kamer, maar zij kan dat niet alleen. Ook van de overheid vraagt het een alert beleid. In het verleden werd dit vooral gezocht in het aantrekken van spectaculaire nieuwe vestigingen, waarbij de burgemeester vaak de rol van groot-acquisiteur vervulde, maar vandaag de dag lijkt men het met name te zoeken in het hebben van een open oog voor wat zich reeds binnen de poorten van de gemeente of het gewest bevindt. Het gaat om het scheppen van een gunstig klimaat, zowel voor de reeds gevestigde als voor de nieuw komende bedrijven.

In mijn nieuwjaarsrede van dit jaar heb ik als variant op de in het nationaal-economisch beleid genoemde speerpunten gesproken van „smeerpunten”. Daarmee doelde ik op activiteiten die slechts met behulp van injecties van binnenuit of van buitenaf kunnen worden gerealiseerd dan wel in een goede en hoopvolle richting kunnen worden geleid.

Namens het gehele bedrijfsleven in het gebied van het Stadsgewest Den Bosch sprekend mag ik zeggen dat wij u, mijnheer Van de Ven, vaak hebben ontmoet als de man die in staat was dergelijke injecties te geven. Ik denk daarbij aan de zorg die werd getoond voor het behoud van een attractieve binnenstad, die een levendig koopcentrum moet blijven, hoewel wij over de uitwerking van deze doelstelling in het verleden wel eens verschillend dachten. Ik denk hierbij bijvoorbeeld ook aan het soepel laten verlopen van de procedures welke nodig zijn bij een nieuwe bedrijfsvestiging of de medewerking die wordt gegeven aan al eerder in de gemeente gevestigde bedrijven bij de uitbreiding van hun bedrijvigheid. Het is hierom dat het bestuur van de Kamer verheugd is dat het vandaag deze gelegenheid heeft gekregen om burgemeester Van de Ven hiervoor dank te zeggen. Het bestuur heeft

gemeend deze dank tot uiting te moeten brengen door het toekennen van de zilveren penning van de Kamer aan de heer Van de Ven.

(applaus)

De heer wethouder *W a g e m a k e r s* : Thans wil ik het woord geven voor het overhandigen van het cadeau van de burgerij aan de voorzitter van de commissie die een en ander heeft geregeld.

De heer wethouder *V e r k u i j l e n* : Mijnheer de waarnemend voorzitter, zeer geachte heer burgemeester. Ik verzoek u er toch nog maar even recht voor te gaan zitten! Uit het comité dat uw afscheid heeft voorbereid en waarin de verschillende geledingen uit de bevolking zijn vertegenwoordigd, heeft zich een deel afgezonderd van mensen die zich tot doel hebben gesteld te trachten enige sturing en coördinatie te verzorgen met betrekking tot een bij uw afscheid voor de hand liggende en niet zo wilde veronderstelling dat de burgerij, al of niet in georganiseerd verband, u een afscheidsgeschenk zou willen aanbieden. Dit deel van het comité heeft zijn werk verder gedaan onder de eenvoudige naam „cadeaucommissie”. Wij hadden allang aangevoeld, wat verder overleg met u alleen maar bevestigde, dat u wat de aard van het geschenk betreft, het accent niet zou willen leggen op giften en gaven in de persoonlijke sfeer, maar sterke voorkeur had voor een doelstelling die voor u een bijzondere zorg vertegenwoordigde en waarvoor u uw afscheid wilde aangrijpen om er specifieke en gerichte aandacht aan te besteden. Zo is - wij weten dat van elkaar, burgemeester - de algemene doelstelling Hulp aan Onbehuisden ontstaan en zo is vervolgens in overleg met u gekozen voor een concretisering, deels in eigen stad, deels ver daarbuiten in de Derde Wereld. De laatste stappen van dit keuzeproces hebben ons tenslotte gebracht bij Huize De Brug en Huize De Tunnel in Den Bosch en bij het Unicef-project in Old-Delhi in India, waarvan ik op basis van de daaraan gegeven publiciteit mag aannemen dat men weet waarop zich dan speciaal de hulp zal richten. De cadeaucommissie heeft zich uiteraard gerealiseerd dat de effectiviteit van de te verlenen hulp nauw samenhangt met de behoeften enerzijds en de opbrengst van de inzameling die werd georganiseerd en gecoördineerd anderzijds. Ik vermeld daarbij graag op deze plaats de ondervonden medewerking van pers, banken en P.T.T. Toch heeft de cadeaucommissie bewust afgezien van een actie, waarbij een vooraf gesteld streefbedrag door middel van een regelmatige thermometer-publiciteit de score zou begeleiden. Dit zou naar onze mening het spontane en zuivere karakter van de inzameling hebben verstoord.

Thans kunnen wij vaststellen dat zeer velen uit Den Bosch en daarbuiten van de mogelijkheid om via het door ons geplande kanaal om aan uw afscheidsgeschenk bij te dragen gebruik hebben gemaakt. In onze actie is ook gevoegd de inzameling die voor de drie projecten door de Kamer van Koophandel is geëntameerd bij de leden van de Industriële Kring en de plaatselijke middenstand. Het is met de daadwerkelijke medewerking van zovelen uit veel verschillende kringen van de bevolking mogelijk geworden de inzameling tot een prettig resultaat te brengen. Wij zullen, mijnheer de burgemeester, graag in overleg met u treden over de concrete toedeling van de opbrengst aan elk van de drie projecten, ongeveer begin juni, omdat naar onze mening eerst dan het eindcijfer bekend zal zijn. Ons is namelijk gebleken dat morgen tijdens de receptie nog een aantal mensen de gelegenheid zal grijpen een enveloppe met inhoud achter te laten.

Intussen meende de cadeaucommissie dat een betrekkelijk gering deel van de opbrengst bestemd zou mogen en moeten worden aan een enkel geschenk voor u persoonlijk, waarbij wij overigens hebben getracht te blijven binnen het kader van de projecten als zodanig. In de eerste plaats zullen wij graag zien dat u te zijner tijd in De Brug en in De Tunnel zelf eens poolshoogte gaat nemen en gaat zien wat er met het geld is gebeurd. Ik vertrouw u dat bijzonder graag toe. Als u dan de gesprekken die u dan ongetwijfeld voert later nog eens wilt terughoren, kan het instrument dat ik u thans aanbiedt u daarbij wellicht van dienst zijn.

(applaus)

De heer wethouder *V e r k u i j l e n* : Vervolgens mag ik u een boekwerk aanbieden dat u enige informatie kan geven over India. Het boek draagt als titel „India”, het is rijk geïllustreerd en het is geschreven door Walter Imber Hans Busch.

(applaus)

De heer wethouder *V e r k u i j l e n* : Tenslotte mag ik u aanbieden een tot op dit moment bijgewerkt register met de namen van alle gevers aan en bij deze inzameling. Op deze wijze kunt u zelf nog eens worden geconfronteerd met de vele schakeringen die aan deze inzameling hebben meegewerkt en bij de overhandiging ervan kan ik u meedelen dat volgens de laatste financiële gegevens - let u op de beginwoorden! - de inzameling tot nu toe een bedrag heeft opgeleverd van f 57.901,28.

(applaus)

De heer wethouder *W a g e m a k e r s* : Thans geef ik het woord aan de burgemeester.

De heer *V a n d e V e n* : Ik dank u zeer, mijnheer de waarnemend voorzitter van deze vergadering, die ik nu feitelijk „collega” kan noemen.

Mijnheer de loco-burgemeester, heren wethouders, dames en heren leden van de gemeenteraad, mijnheer de Commissaris van de Koningin en mevrouw Van der Harten, Monseigneur Bluysen, dames en heren. Het is voor mij een eer en een vreugde dat ik naast de wethouders, de leden van de raad en de ambtelijke medewerkers, de hoofden van dienst en de afdelingschefs in deze bijzondere raadsvergadering speciaal mag begroeten leden van de Tweede Kamer, vertegenwoordigers van het provinciaal bestuur, de rechterlijke macht, het garnizoen, de rijksdiensten die in 's-Hertogenbosch zijn gevestigd, de politie, de kerken, industrie, middenstand en vakbeweging, een aantal collegae-burgemeesters en een aantal bijzondere relaties met wie ik mij door mijn nevenfuncties, bijvoorbeeld bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, of door familie- of vriendschapsbanden verbonden weet. Na de waarnemend voorzitter heet ik u allen nog eens hartelijk welkom, waarbij ik, uiteraard zonder iemand tekort te willen doen, een speciaal woord van welkom wil richten tot onze Commissaris en mevrouw Van der Harten en tot de Bisschop van 's-Hertogenbosch, Monseigneur Bluysen. Ook waardeer ik zeer de aanwezigheid van mevrouw Loeff-Bongaerts, de echtgenote van wijlen burgemeester Loeff. Tenslotte wil ik onze Duitse en Engelse gasten speciaal welkom heten: Sehr geährter Herr Wagner und Abgeordneten aus Trier. Es freut mich sehr dass so eine grosse Delegation aus unsere Partnerstadt nach 's-Hertogenbosch gekommen ist gelegentlich meines Abschiedes. Dass sie die lange Reise gemacht haben ist eine Bestätigung unserer guten Verhältnisse. Das Besuch der 's-Hertogenboscher Stadtrat an der Moselhauptstadt erlebte ich als fast unvergesslich. Ein Höhepunkt in unsere Beziehungen war wohl der feierliche Eröffnung unserer Trierbrücke in 1973 und das gleichzeitiges Besuch ihrer Stadtrat. Herzlich danke ich ihnen dass sie hier anwesend sind und sie dürfen davon überzeugt sein dass ich an ihrer Stadt und Freundschaft die schönsten Erinnerungen bewahren werde. Hoffentlich gibt es in die Zukunft eine Gelegenheit noch einmahl ohne ein offizielles Programm Trier zu besuchen.

I am very pleased with the presence of two officials of the 53th Welsh Division who made the long journey to be our guests this evening. That the deputation of the 53th Welsh Division is present, is a real symbol of the strong relationship between Wales and 's-Hertogenbosch. The fact that the exchanges between Wales and 's-Hertogenbosch still take place confirms our relation. I had the pleasure to visit Wales three times and I can say that I made a lot of friends there.

Ik wil vervolgens reageren op de woorden die tot mij zijn gesproken en op wat daarbij verder heeft plaatsgehad. Dat is voor mij uiteraard wat moeilijk, omdat ik niet van te voren wist wat men zou gaan zeggen, zodat ik ook niet de kans had mij daarop te prepareren. Ik zal toch trachten de sprekers beknopt op de voet te volgen.

Allereerst wil ik mij richten tot u, mijnheer de Commissaris, waarbij ik mevrouw Van der Harten graag wil betrekken. Er zijn verschillende redenen waarom ik het op hoge prijs stel dat u hier aanwezig bent. De eerste en meest voor de hand liggende reden is, dat u eigenlijk onze gastheer en gastvrouw bent, waarvan u van tijd tot tijd ook de moeilijkheden ondervindt, als de raadsvergaderingen wel eens wat lang duren of wat roerig zijn. Waar in Nederland is het overigens mogelijk, dat het gezin van de Commissaris feitelijk een deel van zijn huis beschikbaar stelt om raadsvergaderingen mogelijk te maken? De tweede reden waarom ik het op prijs stel dat u hier bent, is het feit dat u, sinds u hier als Commissaris en als echtgenote van de Commissaris optreedt, duidelijk hebt getoond dat u tussen de inwoners van de provincie wilt staan. De derde reden, een meer persoonlijke, is het feit dat u duidelijk hebt getoond dat u tussen uw burgemeesters wilt staan. Een hoogtepunt in dat verband was het moment, waarop u in deze zaal alle Brabantse burgemeesters met hun echtgenotes hebt ontvangen. U hebt daardoor echt getoond dat u der burgemeesters vader wilt zijn. Ik denk dat alle burgemeesters van Brabant u daar met mij bijzonder dankbaar voor zijn.

U hebt op een zodanige wijze mijn levensloopbaan geschetst dat ik soms dacht, dat ik nog nieuws bij hoorde. Het was allemaal geheel correct, maar sommige dingen vergeet je wel eens. Ik ben geleidelijk aan naar deze functie toegegroeid en inderdaad had ik u al eerder ontmoet als voorzitter van het Recreatieschap. U maakte deel uit van het toenmalig „gouden college” in Eindhoven met burgeeester Witte als voorzitter. Dat college bestond uit een aantal zware jongens, als ik het zo zeggen mag, naar wie wij als burgemeesters van de randgemeenten met ontzag opkeken. Wij zeiden dat toen wel niet, maar achteraf kan dat veilig worden gezegd. Ook in uw kwaliteit van gedeputeerde heb ik u uiteraard, als voorzitter van het Stadsgewest weer mogen ontmoeten. Ik voel mij altijd nog een beetje schuldig omdat ik u indertijd het voorzitterschap van de Provinciale Jeugdraad heb doen aanne-

men, maar ik moest het ergens kwijt, toen ik naar Den Bosch ging en ik dacht dat het bij u in erg goede handen was. Ik heb er ook nooit iets kwaads van gehoord, dus het zal wel goed zijn geweest.

Afgezien van het feit dat je als burgemeester de Commissaris feitelijk als je baas ziet, zij het dat dat juridisch niet zo is, bestaan er uiteraard tussen de Commissaris en de burgemeester van de hoofdstad en tussen hun echtgenotes nog andere banden dan met andere burgemeesters. Voor de gastvrijheid en de hartelijkheid, die wij van u hebben mogen ontvangen, graag bijzonder veel dank.

Uit uw handen mocht ik een onderscheiding ontvangen. Als je zelf in de keuken van de onderscheidingen kunt kijken en zelf in de kraamkamer werkzaam kunt zijn, leer je onderscheidingen te relativeren. Ik doe dat ook wel, maar aan de andere kant merk je toch op ogenblikken als deze dat een klopje op je schouder van de baas bij het einde van je loopbaan je goed doet. Ik wil u er dan ook hartelijk voor danken, mijnheer de Commissaris, dat u het initiatief tot deze voordracht hebt genomen - het kan namelijk niet anders dan dat u dat hebt gedaan -, ik dank ook de Minister die dat heeft bevestigd en ik dank Hare Majesteit die mij deze hoge onderscheiding heeft willen toekennen. Ondanks alle relativering toch heel hartelijk dank.

Ik kom thans bij Monseigneur Bluysen. Ik wist wel dat hij aanwezig zou zijn, maar ik hoorde pas later dat hij zou gaan spreken. Ik vroeg mij af, wat u hier zou gaan zeggen. Heel terecht hebt u gezegd dat ik mijn leven en mijn werk heb gedaan op grond van mijn Christelijke overtuiging. Het is wel een kritische overtuiging, maar ik geloof dat u mij dat helemaal niet kwalijk neemt; integendeel: u staat zelf altijd open voor allerlei nieuwe zaken. Ik wil hiervan twee recente voorbeelden geven. U hebt op het Diocesaan Pastoraal Overleg gepleit voor meer ruimte in de kerk en u hebt de slotzusters aangemaand hun kloosters ook open te zetten voor degenen die naar de zin van het bestaan, naar rust enzovoorts zoeken. Toevallig is dat iets waarover ik in Schaijk met de slotzusters heb gesproken. Ik zei dan: in elk dorp hier is een slotklooster en we merken er eigenlijk helemaal niets van. Het is jammer dat u toen nog geen bisschop was, want dan had u dat toen al kunnen zeggen.

U hebt gemeend mij te moeten bevorderen in de onderscheiding die ik al had, namelijk die van Ridder in de Orde van de Heilige Gregorius de Grote. Evenals ik tegen de Commissaris heb gezegd, wil ik tot u zeggen, dat ik onderscheidingen sterk relativeer. Ik weet echter dat u mij hebt willen voordragen vanuit de reële behoefte iets voor mij te willen doen bij gelegenheid van mijn afscheid en ook omdat u waarschijnlijk in mij iemand hebt gezien die duidelijk de koers wil uitgaan die u in ons bisdom uitstippelt. Ik dank u bijzonder hartelijk voor het feit dat u mij bij de Paus hebt willen voordragen voor deze hoge onderscheiding, die thans mijn hals gevangen houdt.

Ik wil vervolgens reageren op de toespraak van de loco-burgemeester en waarnemend voorzitter van deze vergadering. U begon met te zeggen dat er een ander ritme in mijn leven zal komen en dat ik van een druk leven naar een rustig leven zal gaan. Dat kunt u echter wel vergeten, want ik heb vanmiddag van mijn familie een boek gekregen dat als titel draagt: „Tuinieren voor elke dag van het jaar”.

Op een gegeven moment hebt u in uw toespraak ook gezegd dat sommigen en waarschijnlijk ook uzelf wel eens de opmerking maakten: hoe houdt hij het vol. Dat is heel eenvoudig: daar moet je een goede huisarts voor hebben. Ik wil uiteraard geen reclame maken en dat heeft die dokter ook niet nodig. Hij is hier aanwezig en ik kan rustig zeggen dat ik het voor een belangrijk deel aan hem te danken heb dat ik het heb volgehouden.

U hebt verschillende dingen genoemd die zijn gebeurd in de tijd waarin ik hier burgemeester was. Ik wil de nadruk leggen op de woorden „in de tijd waarin”, want in Schaijk kun je nog denken dat je bepaalde zaken alleen doet en in een plaats als Veldhoven zou je dat misschien ook nog een beetje kunnen denken, maar in een stad als Den Bosch met 1.700 ambtenaren, vijf full-time wethouders en alles wat bij een stadsbestuur hoort, ben je natuurlijk maar een radertje in het grote geheel. Je kunt dan alleen maar blij zijn, dat er in de tijd waarin je burgemeester was, zo veel dingen mochten gebeuren. Ik zeg er zeer nadrukkelijk bij dat dat onmogelijk zou zijn geweest zonder teamwork, in de eerste plaats binnen het college, vervolgens in de gemeenteraad ten opzichte van het college en onderling en voorts met alle ambtenaren en velen vanuit de burgerij. Ik moet u zeggen dat ik wat dat betreft in de afgelopen jaren erg heb geboft. Er zijn natuurlijk zaken waarvan ik graag de afronding had meegemaakt, wat niet meer is gelukt. Wat het politiebureau betreft kan dat nog even duren, maar ik geloof toch wel dat we op de goede toer zitten. Ik hoop bepaald, dat daarover deze zomer nog een bericht uit Den Haag zal komen, maar dat weet je natuurlijk nooit.

Het archief is mijns inziens in een veilige haven beland. Er is nog een ander punt dat u niet hebt genoemd, maar dat mij toch zeer na aan het hart ligt en waarvan ik dacht dat ik het zeker nog zou kunnen binnenhalen. Ik bedoel dan de opening van het voorlichtingscentrum. U weet echter, dat de restauratiepot leeg is. Gelukkig hebben we nog een gedeelte van het bedrag gekregen, maar het college en de raad zullen in hun hoge wijsheid - ik zeg u dat

maar vast - toch een aanvullend krediet beschikbaar moeten stellen, omdat de subsidie wat is tegengevallen. Laat u alstublieft het voorlichtingscentrum niet in de kou staan!

U hebt gezegd dat er natuurlijk ook wat teleurstellingen waren en dat ben ik helemaal met u eens. Je kunt in deze tijd nu eenmaal niet alles tot een oplossing brengen en op het gebied van de woningnood en de werkloosheid is hier inderdaad sprake van heel duidelijke manco's; ik zal daar dadelijk in mijn algemeen antwoord nog op terugkomen.

Ik wil u danken voor de zeer lovende woorden die u tot mij hebt gericht. U hebt het onder andere nog even gehad over het college van burgemeester en wethouders met vijf professionele wethouders en ik heb dat natuurlijk ook wél geweten. In Schaijk werkte ik met wethouders die eenmaal per week, op zaterdagmorgen, bij mij kwamen. We spraken dan eerst een uur over alle nieuwtjes in de gemeente en vervolgens vroeg men mij hoe ik het had gedacht; daar kwam het althans zo ongeveer op neer. In Veldhoven was het al heel anders, want daar waren wethouders die halve dagen als wethouder werkzaam waren en toen ik hier kwam, was dat de eerste jaren ook nog het geval. De wethouders Schuurmans en Van Heijkoop kon je beiden professioneel noemen, maar de twee anderen niet. Met enige moeite hebben we van de voorganger van deze Commissaris een vijfde wethouder gekregen; dat heeft enige „kruim” gekost, maar het is gelukt. Er kwamen vijf full-time wethouders en daardoor veranderde inderdaad het hele patroon. De burgemeester is dan niet meer de man die alles kan doen. Hij is de voorzitter en de coördinator, maar hij doet er verstandig aan, wanneer hij zoveel mogelijk elke portefeuillehouder in zijn wezen laat. Voorzover ik in uw ogen de grenzen daarvan wel eens heb overschreden, hebt u ook niet nagelaten mij daarop te wijzen.

Ik wil vervolgens iets zeggen over wat het gemeentebestuur mij heeft willen offeren en in de eerste plaats noem ik dan het portret van de heer Van der Plas, die hier zelf aanwezig is. Hij heeft zichzelf niet gespaard en mij trouwens ook niet. Zelfs vanmorgen om 9.00 uur moest ik nog bij hem komen, omdat hij toen nog de laatste hand aan het portret wilde leggen. Het is altijd moeilijk over een portret van jezelf te oordelen, dus ik laat dat graag aan anderen over. Ik zal vanavond mijn oor goed te luisteren leggen om te vernemen wat men ervan denkt en ik hoop zeer gaarne voor de heer Van der Plas, dat het een gunstig oordeel zal zijn.

Ik kom voorts op de naamgeving. U hebt er al eens over gesproken dat u mijn naam ergens aan wilde verbinden, maar dat kon niet een straat zijn, want er is al een Mgr. Van de Venstraat, één van de voorgangers van Monseigneur Bluysen. Ik heb mij eens laten ontvallen dat ik mijn naam graag verbonden zou zien aan iets in de binnenstad, omdat die mijn hart had gestolen. Ik meende evenwel, dat dat niet zou kunnen, aangezien er dan een oude vertrouwde naam zou moeten verdwijnen, waar we dan weer moeilijkheden over zouden krijgen. Ik vind het een geweldige vondst dat u juist het archief mijn naam wilt geven. Of overigens de naamgeving volgens de commissie Straatnaamgeving helemaal correct zal zijn moet u nog maar eens navragen, want ik meen dat in de naam het woord „burgemeester” niet mag voorkomen. Overigens mag ik natuurlijk geen kritiek leveren op een eenstemmig genomen raadsbesluit.

Tenslotte wil ik nog iets zeggen over het ereburgerschap. Ik ben daar zonder meer erg blij mee, omdat ik hier negen jaren heb doorgebracht waarin ik met veel interesse heb gewerkt voor een stad die mijn volle belangstelling had en waarmee ik ook niet graag de banden zou verbreken. Ik ga wel terug naar Veldhoven, maar ik zie dat voor mijzelf - overigens is dat de Voorzienigheid verzoeken, Monseigneur! - als de voorlaatste periode in mijn leven. Wanneer ik mij werkelijk bejaard ga voelen, zal ik toch weer terug willen naar een stad, want ik ben nu eenmaal een stedeling van geboorte. En voor mij is er maar één stad: 's-Hertogenbosch. Ik ben het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad erkentelijk voor wat men mij heeft willen toekennen. Ik ben daar erg gevoelig voor en ik dank u bijzonder hartelijk. Ik dank vervolgens nog de waarnemend voorzitter voor de bijzonder vriendelijke woorden die hij aan mijn adres heeft gewijd. Het omgekeerde kan ik niet doen, want op dat moment heb ik niets meer te zeggen. Heel graag had ik u als gewestraadsvoorzitter ingeleid in uw nieuwe gemeente, maar die kans krijg ik niet meer. Ik zal echter met belangstelling volgen welke vriendelijke woorden anderen tot u zullen richten.

Ik kom vervolgens bij de heer Moerings, die inderdaad het oudste raadslid is. Wij hebben samen eens een uitstapje gemaakt naar Den Haag, toen de Koningin haar zilveren jubileum vierde. U bent de Nestor van de raad en u bent altijd wel goed voor de een of andere goede uitdrukking, zoals die over het tijdstip van half 12. U hebt nooit één vreemd woord in deze raad toegelaten en vandaar ook, dat u de moeilijke naam van de door u genoemde commissie niet wilde uitspreken; ik ken die trouwens ook niet meer helemaal van buiten. Ik weet nog wel dat wij erg lang hebben vergaderd, naar de mening van verschillende leden zelfs veel té lang. Tenslotte zijn wij er uitge-

komen, maar u weet dat aan het eind van het jaar de commissie nog moet worden herijkt. Ik heb u altijd een prettig raadslid gevonden en ik wil voorts nog memoreren dat u verschillende keren, als het college als geheel afwezig was - het waren uitzonderingen, maar het is wel eens voorgekomen - als loco-burgemeester bent opgetreden. In u wil ik de gehele raad danken, in de eerste plaats voor uw charmante woorden en in de tweede plaats voor de encyclopedie, waarvan ik weet dat er op dit ene deel dat ik voor mij zie nog dertien zullen volgen. Ik vind dat een erg praktisch geschenk, want u begrijpt dat ik in Oerle geen openbare bibliotheek bij de hand heb. Als ik nog eens een geleerd woord tegenkom, kan ik het tenminste onmiddellijk vertalen.

Ik kom dan bij het intermezzo van Passe-partout, waarvan de leden op dit moment niet meer aanwezig zijn. Ik ben inderdaad een fan van deze groep en ik vind het ontzettend leuk dat zij vanavond hier optrad. U zult wel hebben gemerkt dat ik door het liedje een beetje geroerd was. Ik dank de leden van deze groep heel hartelijk, wat ik bij een andere gelegenheid graag nog eens zal over doen.

Ik wil vervolgens reageren op de woorden van de voorzitter van de Kamer van Koophandel, die het maar druk heeft. Gisteren moest hij een toespraak richten tot de scheidende secretaris van de Kamer van Koophandel en vandaag weer tot mij. Ik vraag mij af hoe u uw eigen bedrijf daarnaast nog kunt leiden, maar ik heb toch de indruk dat u dat best af gaat, ondanks deze bestuurslidmaatschappen. Ik ben erg getroffen door de uiting van waardering van de zijde van het bedrijfsleven. Zowel in de gemeente als in het gewest hebben wij natuurlijk regelmatig te maken met economische zaken. Toevallig heeft onze wethouder van economische zaken dezelfde portefeuille in het gewest, waar, zoals u weet, de samenwerking op het ogenblik ook sterk groeiende is. We hebben periodieke gesprekken gehad met de industrie, de middenstand en de vakbeweging, waarbij de Kamer van Koophandel telkens vertegenwoordigd was, juist ter wille van het goede contact. Ik meen dat wij op een goede lijn zitten. Ik dank u bijzonder hartelijk voor de zilveren penning van de Kamer van Koophandel, een onderscheiding die ik mijns inziens eigenlijk niet heb verdiend, maar waar ik toch blij mee ben.

Tenslotte kom ik nog bij de voorzitter van de cadeaucommissie, wethouder Verkuijlen. U hebt naar mijn idee heel duidelijk de doelstellingen van het cadeau omschreven, zodat ik die niet zal herhalen. Het ging mij inderdaad om onbehuisden in de ergste zin van het woord, namelijk om mensen die noch een huis noch een thuis hebben. Graag zal ik later zelf eens naar De Tunnel en De Brug gaan om te zien wat men heeft gedaan met de opbrengst van het cadeau. Wat betreft de Derde Wereld kan ik de reis per boek maken, namelijk met het prachtige boek dat u mij hebt aangeboden. Graag wil ik bij dezen ook de banken, de pers en de P.T.T. danken voor hun medewerking, die het mogelijk heeft gemaakt dat zeer velen uit zichzelf gelden wilden afdragen. U had mij geen groter plezier kunnen doen en ik moet u zeggen dat ik versted sta van het bedrag dat al bijeen is gebracht. Ik heb de voorzitter van de commissie gezegd dat mijn streefgetal f 20.000,— was en daar is het wel wat overheen gekomen! Heel hartelijk dank in u aan alle leden van de cadeaucommissie, maar ook aan al degenen die hebben bijgedragen tot dit cadeau, waardoor ik het gevoel heb dat ik een heel klein steentje kan bijdragen tot de oplossing van de ellende in de wereld.

Na deze wat geïmproviseerde toespraak heb ik er behoefte aan in het algemeen nog iets tot u te zeggen. Het is voor de laatste keer, dat ik dit in deze gewijde hallen kan doen. Nu ik mijn laatste raadsvergadering en mijn laatste vergadering van het college van burgemeester en wethouders heb bijgewoond en al een aantal afscheidsbijeenkomsten heb mogen beleven, begint het geleidelijk aan tot mij door te dringen dat het nu toch menens is en dat ik werkelijk aan het einde sta van mijn burgemeestersloopbaan, die op 16 augustus 1951 in Schaijk een aanvang nam. Nog levendig herinner ik me de plechtige openbare vergadering van de gemeenteraad van 's-Hertogenbosch op 19 april 1969 in het stadhuis en nog levendiger misschien de gewone raadsvergadering die daarop volgde en die werd voorafgegaan door een, overigens vreedzame, bezetting van de raadszaal. Toen al kondigde zich een nieuwe tijd aan in de verhouding overheid-burger. De burger van nu is mondiger geworden. Hij verlangt inspraak in het bestuursproces, niet alleen via de organen van de representatie-democratie, maar hij wil ook dit bestuursproces rechtstreeks beïnvloeden via de participatie-democratie, waarvan wijkraden, actiegroepen en buurtcomité's voorbeelden zijn. Aan de ene kant is het verwachtingspatroon van de burger tegenover de overheid in het algemeen negatief geworden en aan de andere kant verwacht diezelfde burger dat de overheid zich met alle onderdelen van zijn bestaan bemoeit en overal zorg voor draagt. Verder is de gemeenteraad zich steeds meer bewust van het feit dat hij het hoogste bestuursorgaan van de gemeente is. Hij wil niet alleen de hoofdlijnen van het beleid bepalen, maar ook zo vroeg mogelijk bij de beleidsvoornemens worden betrokken. Deze ontwikkelingen vragen van het college van burgemeester en wethouders en, in hun voetsporen, van onze ambtenaren een aangepast beleid: open, slagvaardig, flexibel en alert, opdat men tijdig kan inspelen op alle nieuwe noden en verlangens

die vanuit de raad en vanuit de burgerij tot ons komen. Het relatiepatroon gemeenteraad-college van burgemeester en wethouders, ambtenaren en burgers is aan herijking toe; we hebben het daar bij de begrotingsbehandeling nog uitvoerig over gehad. Ik heb toen gezegd dat dit geen specifiek Bosch' verschijnsel is. Het is, integendeel, in de laatste tien jaar zo'n algemeen Nederlands verschijnsel geworden dat het alle bestuurders en met name hen die het dichtst bij de burgers staan, de gemeentebestuurders, dwingt tot een gewetensonderzoek, een gewetensonderzoek dat overigens ook in volle gang is. Intern, binnen de gemeentelijke organisatie, en extern, in de communicatie met onze inwoners, zullen we nieuwe wegen moeten gaan. Dat is geen gemakkelijke opgave en we zijn er als overheid nog lang niet uit. Ik wens u allen, leden van de raad, leden van het college en ambtenaren, veel wijsheid en besluitvaardigheid toe bij de oplossing van dit naar mijn mening belangrijkste bestuursprobleem van deze tijd.

Mijn negen Bossche jaren hebben mij kennis doen maken met een historische stad van allure, een stad met een fijne, zeer bijzondere sfeer, waar het goed wonen en werken is en waar ieder op zijn eigen wijze kan recreëren. 's-Hertogenbosch is echter ook een stad met een complexe problematiek. De kern van onze stad wordt gevormd door een relatief kleine historische binnenstad, die enerzijds haar historische identiteit en dan ook haar Middeleeuws stratenpatroon moet behouden, maar die anderzijds een centrumfunctie heeft voor een regio van 350.000 tot 400.000 inwoners en die daardoor wekelijks een half miljoen bezoekers krijgt te verwerken. In en direct rondom die binnenstad bevindt zich een aantal van rond de 6.000 huizen welke dienen te worden gerenoveerd met verbetering van hun woonomgeving. Met vallen en opstaan is het gemeentebestuur ermee bezig deze grootscheepse operatie uit te voeren.

Onze stad worstelt de laatste jaren met een grote werkloosheid, waarop door verschillende sprekers al is gewezen.

Den Bosch heeft verder een bijzonder moeilijke verkeersproblematiek, mede veroorzaakt door de Middeleeuwse structuur van onze druk bezochte binnenstad.

Ook door haar historisch verleden kent onze stad relatief veel sociale achterstandsgroepen en tenslotte is er de nog niet opgeloste woningnood, waarbij de laatste jaren een extra nood van de één- en tweepersoons huishoudens manifest is geworden. Dit probleem wordt ten dele veroorzaakt door de vele en zich steeds uitbreidende scholen voor voortgezet onderwijs die een stroom van studenten om huisvesting doet vragen, en ten dele door het grote aantal buitenlandse werknemers die wij geen passende huisvesting kunnen bieden. De huisvesting zou ik de Achilleshiel van ons beleid willen noemen. Dit is een bijzonder moeilijk probleem dat dringend om adequate maatregelen vraagt.

De op zichzelf al complexe problematiek werd in het verleden nog extra verzwaard door onze beperkte financiële mogelijkheden. De financiële verhouding tussen rijk en gemeenten, waar onze voornaamste inkomsten vandaan moeten komen, is namelijk gebaseerd op het aantal inwoners, zodat bijvoorbeeld steden als Ede en Emmen omdat zij hetzelfde aantal inwoners tellen als Den Bosch, ook evenveel uit het Gemeentefonds ontvangen, terwijl de problematieken duidelijk niet te vergelijken zijn. De Financiële Verhoudingswet kent nog geen verfijning voor de zogenaamde centrumfunctie. We hebben wel het geluk gehad dat er een verfijning is gekomen voor historische binnensteden. Vervolgens is er een subsidiestroom van de zijde van het ministerie van C.R.M. voor restauraties naar ons toe gekomen, van Volkshuisvesting voor renovaties en van het ministerie van Sociale Zaken voor gemeenten met een bijzondere sociale structuur. Tenslotte zijn we, maar dan wel op grond van ons hoog werkloosheidscijfer, in de afgelopen jaren goed bedeed met A.C.W.-subsidies. Door al deze nieuwe financiële mogelijkheden is het gemeentebestuur de laatste jaren toch in staat geweest een aantal hoogst noodzakelijke dingen te doen, waartoe wij zonder deze extra's nooit in staat zouden zijn geweest. De binnenstad heeft door haar vele restauraties en de invoering van het voetgangersgebied duidelijk aan sfeer gewonnen. De renovatie van de oude wijken is op gang gekomen, al gaat daarbij niet alles van een leien dakje. Het knellende probleem van het verkeer door de binnenstad kreeg een oplossing door de rijksrondweg, het Hoogspoor en de Linker Maasoverweg. Er kwamen een nieuw Casino en een stadskantoor, om enkele voorbeelden te noemen, en de Sint Jan zal hopelijk door de verhoogde C.R.M.-subsidie in 1985, overigens na meer dan honderd jaar, eindelijk uit de steigers komen. Dat zijn goede zaken voor onze stad, maar er zijn bepaald niet alleen lichtpunten. De restauratiepot is leeg, juist op het moment dat de restauraties zo fijn op gang zijn gekomen. De woningnood neemt eerder toe dan af, met name voor alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens, en de werkloosheid blijft, ondanks nieuwe en soms spectaculaire bedrijfsvestigingen, hoog. Tenslotte betreur ik het, dat ik door de vertraging van de restauratiesubsidie de opening van het voorlichtingscentrum niet meer heb mogen meemaken.

Alle positieve en negatieve punten overziende, geloof ik toch dat de balans positief is en dat er reden is voor optimisme voor de toekomst van onze stad. Daarom ben ik een dankbare Bossche burgemeester.

Ik zou volkomen gelukkig zijn geweest wanneer ik in Veldhoven was geëindigd, maar toch zou ik, achteraf gezien, mijn Bossche tijd niet hebben willen missen. Deze heeft duidelijk een extra dimensie gegeven aan mijn functioneren als burgemeester. De goede dingen die tot stand zijn gekomen zijn er alleen gekomen dankzij goed teamwork. De verhoudingen binnen het college van burgemeester en wethouders zijn, ondanks soms uiteenlopende meningen en daarmee gepaard gaande gedachtenwisselingen, bepaald goed. Ik ben de wethouders dankbaar voor hun coöperatieve instelling. Zij zijn zonder uitzondering bekwaam en ik heb - dat durf ik rustig te zeggen - veel van hen geleerd. Eén van hen, loco-burgemeester Wagemakers, verruilt over een halve maand het wethouderschap voor het burgemeesterschap in het schone Heeswijk-Dinther. Ik wens hem veel succes en voldoening toe in zijn nieuwe ambt. Er blijven er dus maar vier van de zes van het college over om de zaken tot september draaiende te houden. Ik wens hun graag de sterkte die zij zullen behoeven om de twee vacant zijnde portefeuilles tijdelijk ook nog voor hun rekening te nemen. Ook de verhoudingen binnen de gemeenteraad waren goed, wat niet wil zeggen dat de Bossche raad gemakkelijk is. Er zijn zakelijk soms meningsverschillen, die aanleiding geven tot warme debatten, maar dit doet niet af aan de goede persoonlijke verhoudingen. De raad weet het zakelijke en het persoonlijke te scheiden. Ik heb in de vorige vergadering al gezegd dat u het mij als voorzitter nooit echt moeilijk hebt gemaakt.

Ik kom dan bij onze ambtelijke medewerkers met als naaste medewerker de gemeentesecretaris. Ik heb mijn hele burgemeesterstijd geboft met mijn secretarissen. In Schaijk was ik het zelf, dus dat gaf al zonder meer geen moeilijkheden, maar ik heb het grootste respect voor de secretaris van Veldhoven, de heer Van de Laar, voor wijlen de heer Van Geelen, mijn eerste secretaris in Den Bosch, en voor de huidige secretaris, de heer Van Hezewijk. Ik kreeg alle steun die ik nodig had en meer dan dat. Onze verhoudingen waren en zijn dan ook vriendschappelijk en gebaseerd op volledig vertrouwen.

Op de diensthoofden en afdelingschefs en al hun medewerkers heb ik nooit tevergeefs een beroep gedaan. Op grond van de portefeuilleverdeling had ik uiteraard met de één meer en met de ander minder te maken, maar er was altijd volledige bereidheid tot medewerking, ook onder soms moeilijke omstandigheden die een aanslag deden op de vrije tijd van deze ambtenaren. Niemand zal het mij euvel duiden dat ik extra vermeld de afdeling kabinet en voorlichting, waarmee ik niet alleen dagelijks, maar bijna op alle uren van de dag te maken heb gehad. Mijn beroep op deze afdeling was soms op het onbescheidene af, maar men heeft nooit laten blijken dat men dat óók vond. Ik heb tijdens mijn verblijf hier twee secretaresses gehad en ook met hen had ik een fijne samenwerking.

Veel contact was er ook met onze bodes. Het moderne bestuursproces plaatste hen dikwijls voor onverwachte en soms voor gevaarlijke situaties, maar zij werkten altijd loyaal mee.

Met vele organisaties en inwoners van onze goede stad had ik gevarieerde en interessante contacten. Ik heb grote bewondering gekregen voor de spontaniteit, de creativiteit en het relativerend vermogen van de Bossche naar. In mijn installatierede heb ik gezegd dat de nadere kennismaking met de Hertogstad een liefde op het eerste gezicht was geworden. Die liefde is door de afgelopen negen jaar heen niet alleen gebleven, maar nog gegroeid. Den Bosch is een stad met een fijne sfeer en ik ken geen stad met een nóg fijnere sfeer.

Tenslotte wil ik nog graag memoreren mijn contacten met de pers, het Brabants Dagblad en de weekbladen Bossche Omroep, Stadsblad en Gewest. De pers is de kritische volger van de overheidsdaden en hét middel voor de openbaarheid van het bestuur. Natuurlijk heb ik wel eens het voorhoofd gefronst over een bepaalde reactie van de pers of over een mijns inziens misleidende kop van een artikel, maar ik heb aan de andere kant groot respect gekregen voor de wijze waarop de journalisten de kern van moeilijke zaken weten samen te vatten en in begrijpelijke taal aan hun lezers weten door te geven, terwijl zij toch voortdurend onder hoogspanning moeten werken.

Bij mijn dankwoorden had ik eigenlijk moeten beginnen bij mijn vrouw, die mij zo veel jaren tot steun is geweest en die mij de kans heeft gegeven mij uit te leven in mijn hobby, het burgemeesterschap. Ik heb haar veel, té veel alleen gelaten en ik kan alleen maar zeggen dat ik mijn leven na mijn pensionering hoop te beteren.

Helemaal tenslotte: in deze zaal bevinden zich verschillende personen die het mij mogelijk hebben gemaakt dat ik tot mijn 65e jaar heb kunnen blijven functioneren als burgemeester. Ik behoef geen namen te noemen, maar zij mogen ervan verzekerd zijn dat ik nooit zal vergeten wat zij voor mij hebben betekend.

Al met al staat hier voor u een dankbare burgemeester, dankbaar voor het vele goede dat hij in deze negen jaar heeft mogen ondervinden aan medewerking, prettige contacten, cultuur, sfeer en gezelligheid. Ik moet u eerlijk bekennen dat ik wat beduusd ben van de spontane hartelijkheid waarmee de vele afscheidsbijeenkomsten tot nu toe door de organisatoren en de bevolking zijn omgeven. Ik erken dat veel structuren moeten worden verbeterd, maar ik geloof nog meer in goede intermenselijke verhoudingen. Welnu, in de wijze waarop én gemeentebestuur én bevolking mijn afscheid hebben willen organiseren, constateer ik met intense dankbaarheid dat er in deze negen jaar een menselijke band is gegroeid tussen de inwoners van 's-Hertogenbosch en mijn vrouw en mij. Daarom zullen wij, ook na ons vertrek terug naar Veldhoven, toch Bosschenaren blijven en wellicht weer eens terugkeren. U zult ons nog dikwijls als gewone bezoekers van de stad terugzien om te genieten van de onvergetelijke sfeer en gezelligheid en om ons te verheugen over haar groei en bloei.

Ik wil eindigen met het dankwoord van een Duitse dichter: „Herr, es ist Zeit. Der Sommer war sehr gross”.

(applaus)

De heer wethouder **W a g e m a k e r s** : Dames en heren. Dit is dan het slot van deze bijzondere raadszitting, waarbij ik namens raad en college alle gasten van vanavond bijzonder bedank voor hun komst. Die dank geldt met name voor degenen die onze burgemeester op een zeer bijzondere wijze hebben willen danken.

Ik nodig u uit met ons naar het stadhuis te gaan voor een persoonlijk afscheid. Ik verzoek de burgemeester de vergadering te sluiten.

De heer **V a n d e V e n** : Dank u zeer, mijnheer de waarnemend voorzitter. Ik wil u bijzonder hartelijk danken voor de leiding van deze vergadering, waaruit blijkt dat u ook als burgemeester de raadsvergaderingen met de nodige duidelijkheid en kordaatheid zult weten te leiden.

Allen hartelijk dank voor uw aanwezigheid hier. Ik hoop u dadelijk in een ontspannen en gezellige sfeer op het stadhuis opnieuw te mogen ontmoeten.

Ik sluit hiermee mijn laatste raadsvergadering. (21.55 uur).

(applaus)